

ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Γεώργιος Χαλκιάς

Το ιδιωτικό «Μουσείο Παπαγεωργίου» βρίσκεται στον οικισμό Άγιος Γεώργιος του Δημοτικού Διαμερίσματος Λιμεναρίων. Δε στεγάζεται σε αυτόνομο κτίριο, αλλά λειτουργεί εδώ και τριάντα χρόνια σε υπόγειο χώρο ξενοδοχείου, τόσο λόγω έλλειψης εναλλακτικής λύσης όσο και για λόγους ασφαλείας.

Η συλλογή αρχαιοτήτων δημιουργήθηκε με το σαραντάχρονο αγώνα του γιατρού κ. Ιωάννη Παπαγεωργίου. Ο γιατρός άρχισε να συλλέγει τα μεγάλης ιστορικής αξίας για το νησί ευρήματα από το 1961. Όλα προέρχονται από τη νότια Θάσο και ανακαλύφθηκαν τυχαία κατά την εκσκαφή θεμελίων σπιτιών και ναών ή κατά την κατασκευή δημόσιων και δημοτικών έργων.

Άρχισε να λειτουργεί ως «Ιδιωτική Συλλογή Αρχαιοτήτων Ιατρού Ι. Παπαγεωργίου» βάσει της υπ' αριθμ. 3553/1961 απόφασης του Υπουργείου Προεδρίας της Κυβέρνησης και άρχισε να εμπλουτίζεται σιγά - σιγά με αρχαία αντικείμενα.

Το 1994, μετά από διένεξη με το ΥΠ.ΠΟ., εκδόθηκε η υπ' αριθμ. ΥΠ.ΠΟ./ΑΡΧ./Α2/Φ24/7189/3652/ 10-2-1995 απόφαση που όριζε την προσωρινή φύλαξη των αρχαίων «Ιδιωτικής Συλλογής Αρχαιοτήτων Ι. Παπαγεωργίου» στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θάσου, μετά και από ανάλογη γνωμοδότηση του ΚΑΣ στις 27-9-1994.

Ο κ. Ι. Παπαγεωργίου είχε εν τω μεταξύ μεριμνήσει για τη σύσταση «Ιδρύματος Κοινής Ωφέλειας Ιατρού Ι. Παπαγεωργίου», στο οποίο και μεταβίβασε τη συλλογή του με το ΦΕΚ Β/694/14-9-1994, υπογεγραμμένο από τον τότε Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας κ. Κων/νο Καραμανλή και τους υπουργούς κ.κ. Γεωργακόπουλο, Σκουλάκη, Μικρούτσικο και Λιβανό.

Ο σκοπός του ιδρύματος, όπως αυτός είναι διατυπωμένος στο προαναφερόμενο ΦΕΚ, είναι:

– Η έκθεση και φύλαξη σε κατάλληλο χώρο (Μουσείο) έργων πνευματικής και καλλιτεχνικής φύσεως, προκειμένου η νότια Θάσος να αποκτήσει κίνητρο για την ανάπτυξη του τουρισμού της.

– Η άσκηση κάθε άλλης προοδευτικής δραστηριότητας, όπως η προστασία του περιβάλλοντος, η πυροπροστασία, η κατασκευή καθισμάτων ή οδών σε τοπία και

πηγές, η διευκόλυνση των τουριστών για τη μετάβαση σε αξιοθέατα και οτιδήποτε νόμιμο θα ευνοήσει την πνευματική, πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη του νησιού, εφόσον για τις συγκεκριμένες δραστηριότητες υπάρχει έγκριση από τις Αρχές.

– Η επιδότηση του τρίτου και πέραν αυτού τέκνου οικονομικά αδυνάτων οικογενειών της νότιας Θάσου με τραπεζική επιταγή, που θα είναι αναλήψιμη μετά την τέλεση νόμιμου γάμου του.

Ωστόσο το έτος 1996 το ΥΠ.ΠΟ. επανήλθε με το υπ' αριθμ. ΥΠ.ΠΟ./Αρχ./Α2/-Φ24/17610/1338/8-4-1996 έγγραφο, με το οποίο ζητούσε από τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών Καβάλας να επιληφθεί για τη μεταφορά και φύλαξη της συλλογής του Ιδρύματος στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θάσου. Αιτία για τη νέα διένεξη υπήρξε το γεγονός ότι το Μάρτιο του 1996 κατασχέθηκε στο Α' Τμήμα Ασφαλείας Θεσσαλονίκης ανάγλυφη επιτύμβια στήλη, η οποία προερχόταν από τη συλλογή του Ιδρύματος Ι. Παπαγεωργίου και η οποία κλάπηκε λόγω του προφανούς προβλήματος της φύλαξης των εκθεμάτων. Η μεταφορά αυτή τελικά δεν πραγματοποιήθηκε.

Το έτος 2001 εντείνονται και πάλι οι σχέσεις του Ιδρύματος με το Μουσείο Καβάλας. Αιτία αυτή τη φορά ήταν η γνωστοποίηση του Ιδρύματος προς το Τμήμα Μουσείων του ΥΠ.ΠΟ. ότι κατατάχτηκε στη συλλογή του Ιδρύματος κέραμος με σκελετικά λείψανα δύο ατόμων. Η υπηρεσία του Μουσείου Καβάλας με τη συνεργασία του Αστυνομικού Σταθμού Λιμεναρίων και με το υπ' αριθμ. 307/17-1-2002 έγγραφό της ζήτησε την παράδοση του ευρήματος σε εύλογο χρόνο στον Αρχαιοφύλακα της νότιας Θάσου ή στον Αστυνομικό Σταθμό. Η νέα αυτή υπόθεση προκάλεσε και πάλι την επέμβαση της Εισαγγελίας Καβάλας.

Είναι προφανές ότι όλες αυτές οι διαμάχες για τη νομιμότητα της κατοχής της συλλογής αρχαιοτήτων του Ιδρύματος δεν είναι προς όφελος κανενός. Είναι επιτακτική η ανάγκη να βρεθεί σύντομα μια λύση, ώστε να εξασφαλιστεί τόσο η ασφαλέστερη φύλαξη των εκθεμάτων όσο και η συντήρηση και η σωστή προβολή τους.

Προς αυτή την κατεύθυνση μπορεί να συμβάλει και ο χώρος αρχαίας τέχνης (τμήμα πηλού, κεραμικής και γλυπτικής) στο υπό ανακαίνιση κτίριο «Παλατάκι» στα Λιμενάκια Θάσου, με τη σκέψη ότι εκεί θα μπορούσαν να στεγαστούν τόσο τα αρχαιολογικά ευρήματα της νότιας Θάσου, που βρίσκονται στο Αρχαιολογικό Μουσείο του νησιού, όσο και η αρχαιολογική συλλογή του Ιδρύματος Παπαγεωργίου, διατηρώντας τα νόμιμα δικαιώματά του. Παράλληλα θα μπορούσαν να συγκεντρωθούν στον ίδιο χώρο το αρχαιολογικό υλικό που βρίσκεται στα χέρια παλαιών πατριαρχικών οικογενειών του Κάστρου, ώστε να μπορούν να τα χρησιμοποιούν στο μέλλον οι ερευνητές, αλλά και το λαογραφικό υλικό που έχει συγκεντρωθεί από τους τοπικούς πολιτιστικούς συλλόγους.

Τα εκθέματα της συλλογής αρχαιοτήτων του Ιδρύματος Παπαγεωργίου δίνουν σημαντικότερες πληροφορίες για το ιστορικό και πολιτισμικό παρελθόν της Θάσου. Στη συνέχεια θα αναφέρω τα σημαντικότερα, όπως αυτά δημοσιεύθηκαν στον

Εικ. 1. Κεφάλι αφιερωμένο στο Θεογένη.

τόμο 97 του γαλλικού περιοδικού *Bulletin Correspondence Hellenique*, όπου υπάρχει το άρθρο των Y. Grandjean, B. Holtzmann και C. Rolley με τίτλο: “Antiquites thassiennes de la collection Papageorgiou”.

Στην κατηγορία των γλυπτών ανήκουν δύο σημαντικής αξίας κεφαλές γενειοφόρες. Η μία, που βρέθηκε κοντά στη θέση Τρυπητή Λιμεναρίων, έχει ύψος 26 εκ. και είναι αφιερωμένη στο Θεογένη (εικ. 1). Έχει μεγάλο πρόσωπο, μάτια μικρά και βαθιά με έντονο περίγραμμα, στενά αυστηρά βλέφαρα και μουστάκι που κατεβαίνει πολύ χαμηλά ως το γένη. Η άλλη, που βρέθηκε στον οικισμό Άγιος Γεώργιος Λιμεναρίων, έχει ύψος 33 εκ. και είναι στεφανωμένη με κισσό και σπασμένη στο λαιμό. Επίσης σημαντικής αξίας είναι και δύο ανθρωπίνοι κορμοί. Ο ένας είναι γυναικείος και πρόκειται για μια από τις γυμνές Αφροδίτες της ελληνιστικής εποχής. Ο άλλος είναι μικρός ανδρικός κορμός από λευκό μάρμαρο και πρόκειται για έναν τύπο μετα-πραξιτελικού Απόλλωνα.

Εικ. 2. Επιτύμβια στήλη με παράσταση ιππεία.

Από τις επιτύμβιες στήλες εξαιρετικές θεωρούνται δύο που εικονίζουν ιππείς. Στη μία η επιφάνεια είναι αρκετά φθαρμένη από τη μακρόχρονη παραμονή της μέσα στο νερό. Βρέθηκε στα νότια του νησιού σε μια αρχαϊκή νεκρόπολη. Στην άλλη η σκηνή είναι συμβολική (εικ. 2). Ένας ιππέας ντυμένος με χιτώνα εικονίζεται πάνω σε άλογο που καλπάζει προς τα δεξιά. Το άλογο αναστηλώνεται στα δύο πόδια μπροστά από ένα δέντρο, γύρω από το οποίο τυλίγεται ένα φίδι. Στο κάτω μέρος απεικονίζεται ένας βωμός και ένα αγριογούρουνο αντικριστά μ' ένα σκυλί. Κάτω από την παράσταση υπάρχει η επιγραφή: «ΗΡΩΔΟΤΟΣ. ΟΥΑΛΗΤΟΣ. ΗΡΩΣ. ΕΤΩΝ. Λ. ΧΑΙΡΕ».

Ιδιαίτερα εντυπωσιακά είναι και δύο μεγάλα ανάγλυφα νεκρικών συμποσίων. Στο ένα εικονίζεται στ' αριστερά μια γυναίκα καθισμένη σε ψηλό σκαμνί με τα πόδια τοποθετημένα σε μικρό υποπόδιο και στα δεξιά ένας άντρας ξαπλωμένος σε ανάκλιτρο με το δεξί χέρι στο γόνατο και μ' ένα κύπελλο στο αριστερό (εικ. 3). Ανάμεσά τους υπάρχει τρίποδο τραπεζάκι με διάφορα φρούτα (σταφύλια, αχλάδια και πιθανόν κυδώνια). Στο κάτω μέρος υπάρχει η επιγραφή: «ΔΗΜΗΤΡΙΑ ΑΒΛΟΥΠΟΡΕΟΣ ΠΡΟΣΦΙΛΗΣ ΧΑΙΡΕ / ΠΑΝΚΑΡΙΠΟΣ ΑΒΛΟΥΠΟΡΕΟΣ ΠΡΟΣΦΙΛΗΣ ΧΑΙΡΕ». Στο άλλο ανάγλυφο παρεμβάλλεται στη σκηνή ένας μικρός δούλος, που πιάνει με το δεξί του χέρι τα σταφύλια από το τραπεζάκι με τα φρούτα. Η κίνηση είναι συμβολική, εισάγει το δούλο στη μυσταγωγία κι εμάς σε μια γρα-

Εικ. 3. Ανάγλυφο νεκρικού συμποσίου.

φικότερη σημειολογία. Στο κάτω μέρος υπάρχει η επιγραφή: «ΒΕΝΔΟΥΣ ΔΙΕΟΥΣ». Το ανδρικό όνομα Δίης είναι σπάνιο στη Θάσο, σε αντίθεση με το γυναικείο όνομα Βένδους, που συναντιέται συχνά στο νησί.

Από την κατηγορία των ταφικών κοσμημάτων ξεχωρίζει το «κόσμημα του Διονύσου» και το «κόσμημα του παιδιού». Το πρώτο βρέθηκε κοντά στην εκκλησία Άγιος Γεώργιος του ομώνυμου οικισμού των Λιμεναρίων, αέραςιο, εκτός από τη μικρή φθορά των προσώπων (εικ. 4). Ανάλογα κοσμήματα, που ανήκουν στο 2ο μ.Χ. αιώνα, βρέθηκαν πολλά στη Θάσο.

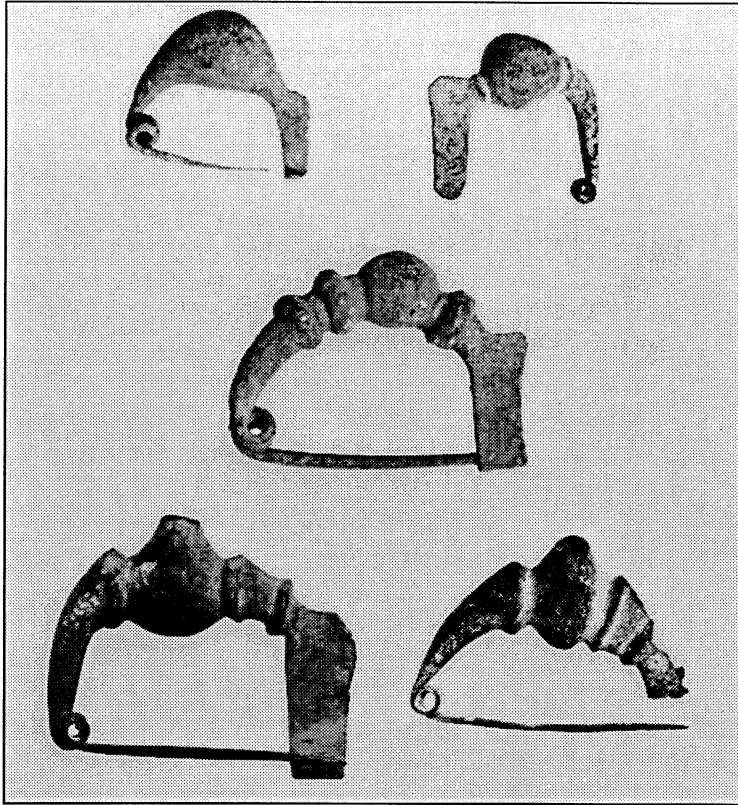
Το συγκεκριμένο όμως δεν παριστάνει τη συνηθισμένη γυναικεία μορφή με πέ-

Εικ. 4. «Κόσμημα του Διόνυσου».

πλο στο κεφάλι. Οι δύο κορμοί είναι ελαφρώς γυρισμένοι ο ένας προς τον άλλο. Δεν αποδίδουν ωστόσο τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους ως προς το σχήμα του προσώπου και τα μαλλιά, ενώ η γυναίκα δε φοράει κοσμήματα. Έτσι, το μόνο που γνωρίζουμε είναι ότι εικονίζονται ακόμα νέοι, αν και αυτή η νεότητα θα μπορούσε να είναι στοιχείο εξιδανίκευσης. Στο άλλο κόσμημα ένα παιδί, που βρίσκεται ανάμεσα στους γονείς του, κρατάει μικρό κατοικίδιο, όπως σε όλες τις νεκρικές εικονογραφίες της αρχαιότητας. Τα ρούχα είναι κοινότυπα. Χιτώνας και μανδύας στον ώμο του άνδρα, χιτώνας με ζώνη και πέπλο για τη γυναίκα. Δυστυχώς αγνοούμε τη χρονολογία.

Τέλος, αξίζει να αναφέρουμε τόσο την επιγραφή-αφιέρωση στο Θεογένη: «ΘΕΟΓΕΝΕΙ ΘΕΩ ΕΠΙΦΑΝΕΙ ΝΕΙΚΑΔΑΣ ΗΡΑΚΛΕΙΔΟΥ ΚΑΙ ΝΕΙΚΑΙΑ ΗΡΑΓΟΡΟΥ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ», όσο και τα κοσμήματα μικροτεχνίας που βρέθηκαν κοντά στο χωριό Κάστρο, που έχουν πολλές ομοιότητες με ανάλογα κοσμήμα-

Εικ. 5. Αρχαϊκά κοσμήματα.

τα που βρέθηκαν στη Ρόδο, Χίο και στις Κυκλάδες και ανήκουν στο τέλος του 8ου ή στις αρχές του 7ου π.Χ. αιώνα (εικ. 5).

Η συλλογή αρχαιοτήτων καλύπτει το μισό τμήμα του Μουσείου. Στο άλλο μισό υπάρχουν εκθέματα του τοπικού λαϊκού πολιτισμού και αξιοπερίεργα εκθέματα ιατρικής φύσεως από την πολύχρονη εμπειρία του γιατρού.

Ο Δήμος Θάσου και το ΥΠ.Π.Ο. σε συνεργασία με το ίδρυμα Παπαγεωργίου και όλους τους αρμόδιους φορείς οφείλουν να δώσουν άμεσες λύσεις, ώστε το Μουσείο Παπαγεωργίου να γίνει κέντρο ζωής και ζωντάνιας για τη νότια Θάσο, κέντρο για μόρφωση, για παιδεία και ψυχαγωγία, ένα παιδευτικό ίδρυμα με συνεχή βελτίωση και ανάπτυξη, για να συμβάλει στην ποιοτική εξέλιξη της ζωής στον πολιτιστικό τομέα.

Άλλωστε κατά την άποψη του πρωτεργάτη της επανάστασης των Μουσείων ανά τον κόσμο Georges Henri Riviere, η επιτυχία ενός Μουσείου δε μετριέται με τον

αριθμό των επισκεπτών που δέχεται, αλλά από τον αριθμό των επισκεπτών στους οποίους δίδαξε κάτι... Δε μετριέται από την έκταση του χώρου, αλλά από την ποιότητα του χώρου, τον οποίο το κοινό θα διατρέξει για ν' αποκομίσει ένα πραγματικό κέρδος.